

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

Б И З Н И С

ИЗБОРНА НАСТАВА

III година

ЕКОНОМСКА, ПРАВНА И ТРГОВСКА СТРУКА

економски техничар,

деловен секретар и техничар за трговија

Скопје, 2001 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: БИЗНИС

**1.2. Образовен профил и група струки
на кои им припаѓа наставниот предмет**

1.2.1. Образовен профил: Економски техничар, правен техничар, деловен секретар и техничар за трговија и маркетинг

1.2.2. Група струки: Економска, правна и трговска струка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Изборна настава - општообразовен предмет

1.4. Година (фаза) на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно (неделен контакт): 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно (квота на изучување): 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Изборен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Целта на наставата по наставниот предмет *бизнис за завршен испит*, е ученикот да стекне знаења, умеања и практични вештини од областа, со што ќе се овозможи негово практично оспособување за вршење на работи и работни задачи карактеристични за образовните профили од економска, правна и трговска струка.

Од општата цел на наставата по предметот *бизнис за завршен испит*, произлегуваат следниве посредни цели:

- ученикот да го сфати значењето на поединецот и групата во бизнис организацијата;
- да ги разликува видовите и фазите во развојот на групите;
- да го идентификува лидерството;
- да го согледа значењето на тимот и тимската работа за бизнисот;
- да ја разбере суштината на бизнис организацијата;
- да ги разликува формите на бизнис организацијата;
- да ги идентификува причините за успешноста на менаџерот, како и причините за успешноста на бизнис организацијата;
- да се запознае со значењето на меѓународната размена за бизнисот;
- да ја објасни улогата, влијанието и значењето на карактеристичните меѓународни економии врз меѓународната размена.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на програмските содржини од наставниот предмет *бизнис*, односно за постигнување на поставените цели, потребни се претходни знаења стекнати од наставните предмети *основи на бизнисот за I и II година, деловно работење за II година и бизнис за III година (задолжителна програма)*.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Бр. на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. ПОЕДИНЕЦ И ГРУПА	12	Ученикот: <ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со поимите поединец, личност и група во организацијата; - да ги разликува видовите на групи; - да го идентификува формирањето на групи; - да ги класифицира фазите во развојот на групите; - да го разликува формалното од неформалното лидерство; - да ја идентификува улогата на лидерот во групата.	Наставникот: презентира шема за претставување на карактеристиките на поединецот и групата во организацијата, како и за видовите на групи со употреба на графофоскоп, ЛЦД проектор или хамер. Насочено води дискусија и прикажува различни примери од практиката за формално и неформално лидерство. Организира, координира и контролира вежби на учениците за формирање на групи и определување на улогата на лидерот преку играње на улоги.	<i>1. Основи на бизнисот за I година</i> Тематска целина: - управување со бизнисот. <i>2. Бизнис за III година (задолжителна програма)</i> Тематски целини: - управување со бизнисот.

2. ТИМ И ТИМСКО РАБОТЕЊЕ	10	<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со поимот на тим; - да ги класифицира видовите на тимови; - да го разбере формирањето и работата во тимови; - да извршува распределба на задачите и реализација на поставените задачи. 	<p>Насочено води дискусија за видовите на тимови.</p> <p>Презентира со употреба на видеолента натпревар од групен спорт (или некоја друга тимска игра или активност) од каде што јасно може да се согледа улогата, распределбата на задачите и координираното дејство при извршувањето на поставените задачи од страна на поединците во тимот.</p> <p>Организира работа во групи чија задача ќе биде да ја анализираат улогата, карактеристиките, целите, задачите и поврзаноста на поединците, на одредени – популарни домашни и странски спортски тимови - екипи (односно на некоја друга тимска игра или активност).</p> <p>Ги поттикнува учениците да</p>	<p><i>1. Бизнес за завршен испит за III година</i> Со претходната тематска целина.</p>
---	-----------	--	---	--

			искажуваат сопствено искуство во врска со некои нивни афинитети, вештини и способности кои дошле до израз при нивно учество во некој тим.	
3. БИЗНИС ОРГАНИЗАЦИЈА	14	<ul style="list-style-type: none"> - да го дефинира поимот бизнис организација; - да ги разликува профитните од непрофитните бизнис организации; - да ги објасни предностите и негативностите на различните форми на бизнис организации; - да ја идентификува традиционалната форма на бизнис организација; - да го разбере моделот на тимски менаџмент; - да ги карактеризира останатите форми на бизнис организација; - да го идентификува името на компанијата (бизнис организацијата). 	<p>Презентира различни форми на бизнис организации преку практични примери и поттикнува дискусија за нивните предности и недостатоци.</p> <p>Организира работа во групи на учениците чија задача е да дадат објаснувања на значењето на името на производот, пораката на продажниот слоган, форма и дизајн на логото и фирмата на бизнис организацијата (компанијата) и сл. За логото и фирмата на бизнис организацијата учениците може самостојно да одлучат со употреба на методата – “бура на идеи” (“браин сторминг”) или со</p>	<p><i>1. Бизнис за завршен испит за III година</i> Со претходната тематска целина.</p> <p><i>2. Бизнис за III година (задолжителна програма)</i> Тематски целини: - управување со бизнисот; - маркетинг и бизнисот.</p>

			однапред подготвени идеи и податоци од страна на наставникот. Организира посета на поголема бизнис организација (компанија) за да се запознаат учениците со начинот на организација на работењето.	
3.1. Успешна и неуспешна бизнис организација (проектна задача – конкретен случај)	10	<ul style="list-style-type: none"> - да ги идентификува разликите меѓу успешен, неуспешен и современ менаџер; - да ги објасни причините за успешност односно неуспешност на менаџерот; - да ги опише разликите меѓу успешна и неуспешна бизнис организација; - да ги објасни причините за успех односно неуспех на одредена бизнис организација. 	Ги задолжува учениците да извршат истражување во врска со причините за успешност односно неуспешност на одредени менаџери (конкретен пример), како и за причините за успех односно неуспех на одредена бизнис организација (конкретни примери). Ги поттикнува учениците да презентираат и да дискутираат за добиените резултати од истражувањето и да донесат заеднички заклучоци.	<i>1. Бизнис за завршен испит за III година</i> Со претходната тематска целина.
4. МЕЃУНА-	12	- да се запознае со поимот	Ги поттикнува учениците	<i>1. Бизнис за завршен</i>

<p>РОДНА РАЗМЕНА</p>		<p>на глобална размена;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги истакне причините зошто земјите купуваат од други земји; - да ја идентификува потребата од постоење на меѓународни трговски договори; - да ја објасни размената на странски валути. 	<p>врз основа на нивното искуство како купувачи во секојдневниот живот да откријат (преку работа во парови или групи), што ги мотививирало да купуваат одредени странски производи и зошто (дали поради цената, квалитетот, дизајнот, популарноста или услугата). Потоа секоја група или пар треба да ги презентира причините за купување на производот (пред целиот клас) со употреба на графоскоп, ЛЦД проектор или хамер.</p> <p>Организира работа во помали групи. На секоја група, по случаен избор им дава однапред изработени едноставни производи (може и купени готови производи или пак може и учениците претходно да ги изработат самостојно). Секоја група го оценува производот (квалитет, дизајн и сл.) со оценки од 1</p>	<p><i>испит за III година</i> Со претходните тематски целини.</p> <p><i>2. Деловно работење за II година</i> Тематска целина: - набавно и продажно работење.</p> <p><i>3. Основи на бизнисот за II година</i> Тематска целина: - управување со производството.</p>
---------------------------------	--	---	---	--

			<p>до 10. Потоа се врши размена на производите меѓу групите. По извршената размена групите повторно го оценуваат производот. Резултатите се споредуваат. Се развива дискусија и се донесуваат заклучоци.</p> <p>Организира групна работа при што учениците добиваат листа на 20 земји за кои треба да ги откријат соодветните валути за определено време од часот (на пример 10 минути). За најуспешната група може да следува и симболична награда.</p>	
4.1. Економии различни од нашата (проектна задача - конкретни случаи)	14	<ul style="list-style-type: none"> - да го идентификува бројот на жители и површината на одредена економија како фактори кои влијаат на меѓународната размена; - да ја согледа геостратешката положба и стопанскиот систем на 	<p>Во проектната задача за конкретни економии различни од нашата економија, може да се зборува (да се обработат) 5 до 6 различни светски економии по избор на наставникот.</p>	<p><i>1. Бизнис за завршен испит за III година</i> Со претходната тематска целина.</p> <p><i>2. Бизнис за III година (задолжителна програма)</i> Тематски целини: - меѓународен бизнис.</p>

		<p>одредена земја, како фактори кои влијаат на меѓународната размена;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го идентификува нивото на образование, бруто националниот производ и клучните производи и услуги на одредена земја, како фактори кои влијаат на меѓународната размена; - да го утврди значењето на големината на земјата, како и климатските, социјалните и културните фактори кои влијаат на размената. 	<p>Наставникот организира работа во ученички тимови чија задача ќе биде да ги откријат и презентираат карактеристиките на одредени земји (економии) при што ученичките тимови треба да ги наведат производите што одредена земја ги има во изобилие, како и производите што и недостасуваат. Ги поттикнува учениците да се договараат за билатерална или мултилатерална размена. Се развива дискусија за условите под кои може да се изведе размената.</p>	
--	--	--	--	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

За реализација на наставата по наставниот предмет *бизнис за завршен испит*, согласно поставените цели на наставниот предмет, како основни *наставни методи* ќе се користат: водење на наочена дискусија, демонстрација, играње на улоги решавање на проблеми и симулација на реални ситуации, учење преку сопствено откривање, независни задачи, тимска настава и сл.

Активности на ученикот: да дискутира, да применува правила и законитости, да набљудува, да слуша, да забележува, да повторува, да објаснува, да чита, да презентира, да открива во група и независно, да размислува критички, да дава свој суд, да работи домашни задачи.

Активности на наставникот: организира, планира, подготвува настава, дава инструкции за работа, поттикнува на дискусии, објаснува, поставува прашања, оценува и поттикнува на самооценување од страна на учениците, симулира процеси и реални ситуации, презентира.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Процесот на учење во наставата по наставниот предмет *бизнис за завршен испит*, се изведува преку стручно – теоретска и практична настава во училиница каде што учениците ќе стекнуваат пред се когнитивни и афективни компетенции.

организирани посети на трговски друштва и институции, организирани информативни средби, разговори и дискусии со претставници – стручни лица од практиката, во училиштето или во институциите и трговските друштва, со цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умења на учениците. Наставата по овој наставен предмет се реализира и преку индивидуални домашни задачи, кои може да се изведуваат дома и во училиштето.

Образовните активности по предметот *бизнис за завршен испит*, се организирани во две полугодија, четири тримесечија и неделен распоред на часовите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поуспешна реализација на целите на наставниот предмет *бизнис за завршен испит*, потребно е да се користи: графоскоп, графофолии, ТВ, видеорикордер, видеоленти, компјутерска опрема, ЛЦД проектор, публикации, шеми и сл.

Литература потребна за реализација на наставата, како за наставниците така и за учениците е учебник за овој наставен предмет, наставни помошни материјали, стручни списанија, публикации и сл.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигнувањата на учениците, се врши преку континуирано следење во текот на учебната година, усно и писмено - преку тестови на знаења за секоја тема одделно, писмените извештаи за реализирани активности на учениците, креативноста, постигнувањата и резултатите од тимската работа, индивидуалните домашни задачи, покажан интерес и активно учество на учениците на часовите.

Во текот на учебната година, учениците се оценуваат со најмалку две оценки за секое полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на наставната програма, се постапува според законската регулатива.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани со Законот за средно образование, наставникот треба да ги поседува следниве персонални, професионални и педагошки карактеристики: да поседува способност за професионално и педагошко самообразување; да го мотивира и да влијае позитивно на ученикот со својот начин на изразување, углед, појава, подготвеност за дополнителна работа, образование, систем на вредности и идеали; да соработува со другите наставници, стручни работници, социјални партнери, стручни институции; да поседува способност за изведување на настава и комуникација со учениците; да поседува способност за примена на современа образовна технологија; да поседува способност за планирање, организирање, воведување новини во наставниот процес; да е комуникативен и креативен.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по економија VII 1, со здобиена педагошко - психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард на простор за наставниот предмет

За реализација на Наставната програма по *бизнис за завршен испит*, ќе се користи училница и кабинет, опремен со компјутери и други наставни средства, помагала и опрема согласно Нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај, 2001 година.

7.2. Датум на превземање: мај 2008 година

7.3. Состав на работната група:

1. Снежана Димовска, советник, Биро за развој на образованието, Скопје
2. Д-р Љубомир Дракуловски, доцент, Економски факултет - Скопје
3. Маја Шуклева, наставник, ДСЕПУ “Васил Антевски - Дрен” - Скопје
4. Зоран Златковски, наставник, ДСУЕБ “Арсени Јовков” - Скопје
5. Љупчо Величковски, директор, “МЗТ Комерц” - Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 1.9.2001 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма за *бизнис за завршен испит*, ја одобри (донесе) министерот за образование и наука со решение број 11-2934/1 од 27.06.2001 година.

